

EEN TERECHTSTELLING VAN ANABAP-
TISTEN TE ROTTERDAM GESTOORD

IN 1558.

DOOR

DR. W. GEESINK.

Op dit geval is een liedje gemaakt, dat door Wackernagel in zijn *Lieder der Niederländischen Reformierten* is opgenomen.

In den Jare Vijfthien hondert
en achtenvijfthich claer,
Sachmen veel volcx verwondert
te Rotterdam, neemt waer:
Christenen haddens in handen,
God stoort met cracht Caims geslacht,
twelk zijn volck meynt te verbranden (1).

Dit liedje, dat Wackernagel overnam uit een bundel van 1569, moet kort na 1558 zijn gemaakt. De tegenstelling tusschen christenen en Cainsgeslacht, die in beslissing niets te wenschen overlaat en de stellige uitspraak over de verstoring der executie als een eigen werk Gods — want niet anders wordt bedoeld — wijzen tamelijk duidelijk op een doopsgezinden dichter, die nog midden in den strijd, niet ver genoeg van het feit dat hij bezong afstond om er anders dan eenzijdig over te kunnen oordeelen.

(1) Men vindt dit liedje in zijn geheel achter dit opstel,

Zulk een eenzijdigheid heeft onmiskenbare waarde. Geen enkele gedachte, wier verwerkelijking der menscheit bloed en tranen kostte, heeft het ooit zonder haar kunnen stellen. In dagen van strijd, wanneer een van eenzijdigheid vrije beschouwing over de brandende quaestie een incurant artikel is, dat voor den bezitter, bij plotsinge ontdekking, zelfs gevaarlijk kan worden, doet zij wonderen.

Wanneer evenwel de rustiger dagen zijn gekomen, wordt dit anders en in de volgende bladzijden tracht dan ook de niet-eenzijdige — en ook deze heeft haar waarde, — aan het woord te blijven. Naar het toch ons toeschijnt, verdienen de Rotterdamsche magistraten van 1558 wegens hun handhaving der toenmalige Nederlandsche orthodoxie evenmin Kainskinderen te heeten, als hun gemartelde doopsgezinde burgers het recht zouden hebben den christennaam alleen voor zich op te eischen en zelfs het oordeel over de verstoring der executie als een eigen werk Gods, dunkt ons een beslissing, waartoe de noodige gegevens ten eenenmale ontbreken.

Ook Rotterdam heeft al spoedig na Luthers optreden in 1517 den invloed der algemeene beweging op godsdienstig gebied ondervonden. Van bevoegde zijde is de gissing gewaagd, dat de ruime aanbieding van pauselijke en bisschoppelijke aflaten ter gelegenheid van de restauratie der St. Laurenskerk in 1520 en 1524, tot het wekken van wantrouwen tegen de Roomsche kerk het hare zal hebben bijgedragen (1). Een paar rechtsgedingen voor

(1) J. G. de Hoop Scheffer, Geschiedenis der Kerkhervorming in Nederland van haar ontstaan tot 1531. II, bl. 528.

het Hof van Holland in 1528 tegen Rotterdamsche burgers, wegens het herbergen van weggelooopen kloosterlingen, gevoerd, laat dan ook reeds eenige doorwerking van reformatorische beginselen vermoeden. De eerste kettervervolging te Rotterdam had echter eerst plaats in 1529 en gold den Delftschen Jan Romerts en diens vader. Deze metselaar-predikant had zich in conventikels, waarvoor Cornelis Pieters zijn huis leende, zeer oneerbiedig uitgelaten over de Mis.

Vader en zoon werden met geeseling en verbanning gestraft, Jan bovendien »met een ijser doir zijn tonge gesteken (1).»

Het verzet der Romerts tegen de Mis doet hen kennen als sacramentariërs en ook te Rotterdam losten deze zich weldra op in de Anabaptisten (2), die ruim vier en een half jaar later — 10 April 1534 — hun leeraar Jan Janszoon Schot als martelaar zagen sterven (3).

De *Bibliotheca Belgica* geeft in haar afdeeling: Martyrs protestants neêrlandais au XVIIe Siècle het volgende lijstje van personen die te Rotterdam in de zestiende eeuw voor hun overtuiging hebben geleden, met verwijzing voor de

(1) De Hoop Scheffer a. w. II, bl. 528-532, waar de zaak van Romerts uitvoerig behandeld is.

(2) Bij het gebruik van dezen historischen naam is het niet overbodig te herinneren aan wat G. Uhlhorn zegt in zijn artikel Anabaptisten in de *Real-Encyklopädie für Prot. Theologie und Kirche* von Herzog und Plitt: »A., Widertäufer, ist eine Partei-bezeichnung von gegnerischen Standpunkten aus. Diejenigen, welche der Widertaufe beschuldigt und Widertäufer genannt werden, wollen nicht etwa das Taufsakrament widerholt erteilen, sondern nur *zum ersten Male gültig*, weil sie behaupten, das der schon geschene Vollzug desselben kein gültiger sei.»

(3) De Hoop Scheffer a. w. II, bl. 532.

verdere bijzonderheden, grootendeels bij van Braght (1) te vinden:

1558 Annetjen Antheunis. — 1568 Hendrik Arentsz. — 1573 Maaïke van Deventer. — 1558 Pieter van Eynhoven. — 1558 Jan Hendriks. — 1558 Styntje Jans. — 1539 Christina Michiel Barents. — 1558 Evert Nauts. — 1539 Anneke van Rotterdam.

Over het vijftal, dat hier onder het jaar 1558 voorkomt, gaat dit opstel. Van de vier anderen vermeldt van Braght, dat Hendrik Arentsz, een scheepstimmerman uit den Briel, in 1568 te Rotterdam als wederdooper werd verbrand en dat Maaïke van Deventer hier in 1573 een zelfde lot onderging. Van Braght, die haar vonnis, dat, naar hij verhaalt, bij een brand in het Stadhuis in 1600 verloren raakte, niet kan mededeelen, geeft als vergoeding haar testament voor hare kinderen (2).

Anneke van Rotterdam met Christina Michiel Barents onder 1539 genoemd, is de bekende Anneke Jans uit den Briel. Van Braght verhaalt ons hoe zij haar kind op weg naar de strafplaats ter verzorging gaf aan een berooiden bakker, die later in goeden doen gekomen, eigenaar werd van de brouwerij de drie Ringen. Het kind, dat den naam kreeg van Esaias de Lint, werd later ook bierbrouwer, en burgemeester van Rotterdam. Hij was een goed vriend van Johan van Oldenbarnevelt. Anneke en Christina werden buiten de Delftsche poort verdronken en begraven op het »Roode Zant (3).”

(4) Tieleman Jansz. van Braght, geboren te Dordt in 1625, werd leeraar bij de Doopsgezinde Gemeente in zijn vaderstad en heeft zich vooral verdienstelijk gemaakt door zijn *Martelaars-spieghel*, Dord. 1660 en Amsterdam 1685.

(2) Van Braght, bl. 657.

(3) Van Braght, bl. 143 en 48.

Den 28sten Maart van 1558 was de dag der gestoorde executie (1).

Na den vorigen avond gevangen te zijn genomen, kwam ons vijftal den 20sten Februari van 1558 voor de Schepenbank.

De eerste, die in verhoor wordt genomen, is Annetgen Antheunis, een ruim dertigjarige Geldersche uit Buren, zoo kreupel, dat zij niet anders dan op krukken kan gaan. Voor drie jaren was zij reeds met haar vriendin Styntgen Jansdochter naar Rotterdam gekomen en had toen een jaar in den Houttuin gewoond. Daarop waren zij naar Buren teruggegaan, doch omtrent St. Victor (10 October) van het vorige jaar zijn zij weer naar Rotterdam gekomen en hebben toen gewoond in een huis »daer men passement weeft en achter een stal staet.” De omgang met Styntgen en het verkeer in den doopsgezinden kring te Rotterdam zijn op Annetgen niet zonder invloed geweest. Ook zij toch heeft zich laten doopen en wel ten huize van Arent Willems in den Houttuin.

Op hem volgde Jan Hendriksz van Utrecht, een achtentwintigjarige werkman, die sedert »Bamessche” (St. Bavo-mis) te Rotterdam verkeerde en eerst in Maritgen Jan

(1) De bronnen zijn: Het sententieboek van Schepenen van Rotterdam, de Resolutie van de Vroedschap en vier Missiven van het Hof van Holland, de laatste in kopie te vinden op het stedelijk Archief. Verder van Braght, *Martelaarsspiegel der Doopsgezinde of weerlooze Christenen* (Amst. 1685), II, bl. 191-196. Eindelijk het akademische proefschrift van J. M. J. Hoog: *De Martelaren der Hervorming in Nederland tot 1566*. Schiedam, Roelants 1885 en wel bl. 31-33 en Bijlage II, bl. 236-241, in welke bijlage Dr. Hoog de aantekeningen van Prof. de Hoop Scheffer uit de Sententie s' Hof van Hollant opnam en die de afgebroke opgave van het Rotterdamsch Sententieboek, zooals van Braght die daaruit overnam, aanvullen.

Chielen's huis op den Visschersdijk en later in dat van Willem Reyersz, waar hij ook gevangen genomen is, werkte. Voor dien tijd woonde hij te Dordt, naast Herlie Neele. Hij is ook gehuwd en zijn kind is »van den Paep wat gewasschen.” Hij verklaart veel van het Sacrament te houden, maar »van het Paepen Sacrament” (de Mis) houdt hij niet en sedert hij de nieuwe leer omhelst, heeft hij er dan ook nooit meer gebruik van gemaakt. Verder deelt hij nog mede, dat hij gedoopt is, sedert hij geloofde, doch waar en wanneer of door wien dit is geschied, verkiest hij niet mede te deelen.

Wij zullen echter straks zien, dat de Heeren over een middel beschikten om het hem wel te doen zeggen.

Dan komt de reeds genoemde Styntgen Jansdochter. Zij is veertig jaar en geboortig van Maurik in Gelderland. Met haar vroeger en later verblijf te Rotterdam zijn wij reeds bekend. Zij zegt, dat zij niet houdt van het Sacrament, dat de Priesters bedienen, maar wel zooals God het ingezet heeft. Kenmerkend is daarbij haar rationalistisch zeggen, dat zij de Mis niet kan gelooven, *omdat zij die niet begrijpen kan*. Op het stuk van haar herdoop geeft zij vrij onbepaalde aanwijzingen. Die is, zegt zij, geen twaalf jaren geleden, doch niet hier maar te Utrecht geschied.

Verder nog Evert Nauts, een zevenentwintigjarig jonkman uit Antwerpen. Hij is eerst drie maanden in Rotterdam. Heeft ook al in den Houttuin gewoond en voorts »passement gewrocht naest het huis genaemd de Valck.” Zooeven hebben wij gehoord, dat Annetgen en Styntgen ook bij een passementwerker inwoonden en de eerste verklaarde dan ook voor de Heeren, dat zij Everts twee of drie maanden kende en dat hij op den dag der arrestatie ten huize van Arent Willems in den Houttuin een kaas kwam koopen. Evert gelooft aan

het Sacrament volgens de Schriften, doch gelooft niet aan Gods bijzondere tegenwoordigheid in het Sacrament des Altaars, vermits de Schrift hem daar geen genoegzame gronden voor geeft. Dit komt ons voor een beter argument dan dat van Styntgen te wezen.

Ook op het stuk van zijn herdoop is Evert minder achterhoudend. Trouwens dit was voor hem ook niet moeilijk, want Gillis van Aecken, die hem voor drie jaren te Antwerpen doopte, was den vorigen zomer in die zelfde stad ter dood gebracht.

Eindelijk verschijnt voor de Schepenbank Pieter van Eynoven, een zevenentwintigjarige zijdeweaver, mede uit Antwerpen afkomstig. Veertien dagen voor Kerstmis is hij te Rotterdam gekomen en oefent zijn bedrijf uit ten huize van zekeren Christiaen, wiens vrouw Annetgen heet. Blijkbaar niet gewoon een wolf op zijn hart te smoren, noemt hij de Roomsche Sacramentsbediening »een groote gruwel en afgryslykheid voor God.” Twee jaar geleden heeft hij zich laten doopen, doch ook hij wil daarover niet in nadere bijzonderheden treden.

Na afloop dezer verhooren voor de Schepenbank op 20 Februari, waren de Heeren wat Styntgen Jansdochter en de twee Antwerpenaren betrof, nog niet tevreden. Het straks genoemde middel: de scherpe examinatie door de pijnbank, werd dan ook eenige weken later op dit drietal toegepast.

Dit gebeurde den 19den Maart, des morgens te zes uren, in tegenwoordigheid van Schepenen, op het Stadhuis.

Zij allen noemden toen een zekeren Leendert als hun dooper, terwijl Pieter verklaarde dat hij de twee vrouwen, die met hem gevangen waren genomen, niet kende en ook niet wist of zijn meester Christiaen en diens huis-

vrouw zich hadden laten doopen, hoewel zij van het zelfde geloof waren als hij. Jan Hendriks, »zeer getortureert zijnde,» verklaarde dat hij anderhalf jaar geleden te Rotterdam in den Houttuin en Styntgen, dat zij voor vijf of zes jaar te Utrecht was gedoopt. Bovendien deelde zij mede, dat het om hun geloofsgenooten niet in moeilijkheden te brengen, onder hen een vaste gewoonte was, zoo min mogelijk navraag te doen naar elkanders naam en herkomst.

Na afloop der scherpe examinatie besloten Schepenen, dat de dag waarop over de gevangenen vonnis zou gewezen worden, afhankelijk zou worden gesteld van de komst van den scherprechter.

Toen echter den 14den Maart door den Baljuw Gerardt van der Merseche op het vellen van een vonnis werd aangedrongen en de scherprechter dus in Rotterdam schijnt te zijn geweest, waren twee der Schepenen weer uitstedig en weigerden de anderen niettegenstaande des Baljuws protest aan diens eisch te voldoen.

Den 26sten Maart waren de Heeren eindelijk bij elkander. Volgens gewoonte werd den gevangenen voorlezing gedaan van hun bekentenissen en moesten zij de juistheid daarvan »ter puye voor het Stadhuis» openlijk bevestigen.

Twee dagen later werd het vonnis gewezen. Men vindt het verkort bij van Braght (1) aldus:

SENTENTIE.

Op den 28. Martij, 1558. Stilo coj.

»Naer beschreven Rechten achtereenvolgende de Keyserlijke Majesteyts Placcaten, by confirmatie van de Konincklijke Majest. die deselve in hare Poincten ende Articulen sulcks onderhouden wil hebben, ende deursien

(1) a. w. II, bl. 193.

den eisch van den Bailju, ende Confessie van Evert Nouts, Pieter van Eynhoven, beyde van Antwerpen, ende Jan Hendricksz. van Uytrecht, Gevangens, sullen de selve Gevangens sulks ge-excuteert worden, volgens 't Placcaet. Actum presentibus Adriaen Fijck, Adriaen Adriaensz., Adriaen Robbrechtsz., Pieter Hendriksz., Cornelis Joosten, Willem Cornelisz. ende Dirk Dirksz. Schepenen, ende Meester Roeland, Pensionaris.

Ende beroerende Stijntgen Jansdochter, en Annetgen Antheunisdochter, wort in Surchanchie gehouden om redenen, Schepenen daer toe moverende tot naar Paesschen."

Op dezen zelfden 28sten Maart 1558 zou dan het vonnis aan de drie mannen worden voltrokken.

Het is ongeveer elf uur in den morgen. Een groote menigte waaronder veel buitenvolk, want men heeft verzuimd de stadspoorten te sluiten, beweegt zich in de nabijheid van het stadhuis. In een der voorvertrekken zijn Schepenen, Pensionaris en Secretaris gezeten. Op de straat, voor het stadhuis, is een open ruimte, verkregen door twee stangkettingen, waarachter een staketsel van palen en planken, aan weerszijden over de volle breedte van de straat aan te brengen. Midden in deze ruimte staan drie palen, waaraan de gevangenen, alvorens verbrand te worden, moeten gewurgd. Verder bevinden zich op het terrein de Baljuw, de beul, meester Jan van Haarlem met zijn »Substituut'', meester Aert, de dienaars van den Procureur-Generaal van Schieland en de stadsdienaren »tot assistentie van de Justitie ontboden''. Dat deze assistentie vrij onvoldoende is, zal spoedig blijken en het is dan ook een tweede verzuim, dat de schutters niet onder de wapenen zijn geroepen.

Nadat de Secretaris Matthys Barck den volke het

vonnis heeft voorgelezen, wordt van de pui bij klokslag namens Baljuw, Schout, Burgemeesteren en Schepenen bekend gemaakt, dat een ieder zich buiten den ring heeft te houden op verbeurte van zijn opperkleed en dat niemand de Justitie mag hinderen met woorden of werken op poene van lijf en goed.

Nu komt er stilte onder de menigte, want Jan Hendriks wordt uit het stadhuis, waar ook de andere gevangenen zijn, naar buiten geleid. Men voert hem naar den middelsten paal, zet een stoeltje onder zijn voeten en doet een koord om zijn hals. Dan draait meester Aert het koord van achteren met een stok stijf om, trekt het stoeltje weg, zoodat de veroordeelde komt te hangen en trekt hem daarop eenige malen aan de beenen Alsnu komt waarschijnlijk om door verstikking een einde aan het lijden te maken, meester Jan met een haverschoof waarin zich buskruit bevindt. Het kruit wil echter niet branden. Meester Aert, die een kool vuur met een tang in het buskruit moet werpen, mist tot drie, vier malen. Het stroo rookt en zengt den ongelukkige het gezicht . . .

Het volk kan zich op het zien van deze marteling niet langer inhouden. »Gij smackt het vuyr qualik.» »Gij doet den man duizend dooden aan»! »Smijt den beul dood»! »Steenigt hem!» Zoo roept en krijgt de menigte en het blijft niet bij woorden. Een vrouw trekt haar pantoffel uit en werpt daarmede naar den beul en dit is voor de omstanders als een sein om met steenen te gaan gooien. Meester Jan begint al het hachelijke van zijn toestand in te zien, staakt zijn werk en vindt, echter niet zonder eenige stooten te hebben opgelopen, een goed heenkomen in de woning van Jan Sempel (1) genaamd

(1) Jan Jacobs Sempel, een kleinzoon (?) van dezen was in 1614 makelaar te Rotterdam en stond aan de zijde der Remonstranten. Zie mijn *Calvinisten in Holland*, bl. 238 en 239.

»in den gulden wagen», tegenover het stadhuis. Van dat oogenblik af verandert het tooneel. Terwijl men den half geworgden aan den paal laat hangen, vluchten de gerechtsdienaars met meester Aert voorop en door den Baljuw van der Mersche gevolgd, in het stadhuis. Ook de Schepenen achten zich in het vertrek, vanwaar zij de executie aanschouwen niet veilig, maar vluchten naar den toren. Schepen Robberts en Secretaris Barck zijn het eerst boven en zien Jan Hendriks nog hangen. Dit duurt echter niet lang, want reeds worden de kettingen losgerukt, planken en palen omvergehaald en wil een jongen het koord, waarmede de gefolterde aan den paal hangt, lossnijden. Als hij aarzelt, komt Claes Diricxsz., Schout van Delfshaven (1) er bij en doet het. Jan Hendriks valt voorover op den grond.

De meeste burgers sluiten hunne huizen. Het tumult neemt toe. Het stadhuis, waar men trachten wil de twee andere gevangenen en de vrouwen te bewaren, wordt met banken, planken en ander houtwerk van binnen zoo goed mogelijk versterkt.

Het volk, niet tevreden met de verstoring der executie, wil nu ook de andere gevangenen bevrijden. Onder aanvoering van een kuiper, Claes van Amsterdam, tracht een vijftal mannen met de palen en staken van het staketsel de voordeur van het stadhuis open te loopen. Dit gelukt echter niet en nu trekken zij met hun palen door de Gasthuissteeg en beproeven het met de achterdeur. Als daar na lang stooten eindelijk een gat in komt, is Claes van Amsterdam, de eerste die er door kruipt (2) en weldra wordt hij door de anderen gevolgd.

De baljuw, die tot op dat oogenblik met zijn dienaren

(1) Hoog, bl. 241.

(2) Hoog, bl. 240.

op de Kamer van Schieland vertoefde, is juist met de twee gevangenen op den toren gevlucht, doch heeft Annetgen omdat zij, kreupel als zij is, niet kan loopen daar met Styntgen moeten achter laten. Zoo worden de twee vrouwen gevonden en door Claes van Amsterdam met zijn vrienden natuurlijk onverwijld naar buiten gebracht. Doch nu moet men ook de twee Antwerpenaren hebben. Terwijl Pieter Jans Proper en anderen zich te goed doen aan een vat bier en wat visch en straks onder aanvoering van Jan Thonisz. en Jan Berkhoutsz., twee Rotterdamsche lijndraaiers, de bierkelder van het stadhuis wordt geplunderd, wijst Michiel Michielsz. alias Pot (1) den weg tot den toren. Onder bedreiging van allen te vermoorden en den toren in brand te steken eischen zij Evert Nauts en Pieter van Eynoven. Eenige oogenblikken later zien ook deze gevangenen zich in vrijheid gesteld.

Nog niet voldaan, beginnen de oproermakers nu om den beul en den Baljuw te schreeuwen, doch op het zeggen der dienaren, dat de Heeren en de beul al lang weg zijn, trekken zij af. Behalve de plundering van den bierkelder, het insmijten van eenige glasruiten en het openloopen van de achterdeur was aan het stadhuis geen schade gedaan.

Inmiddels zaten de Heeren nog altijd op den toren, een verdieping hooger dan de gerechtsdienaren. Hun positie was verre van aangenaam. Onder hen was een stilzwijgen alsof zij in een klooster waren en hoewel geen hunner dien dag nog veel gebruikt had en het etensuur al lang verstreken was, zou niemand, ook al had hij op den toren een welvoorzien disch voor zich gehad, er veel eer aan hebben gedaan, — zoo spot een berichtgever (2).

(1) Hoog, bl. 239.

(2) Zie de Memorie bij van Braght, bl. 194.

Dat duurde zoo tot twee uur, doch toen is raadsheer Tromper »uit de ark gevlogen zijnde, wedergekeerd met een olijftakje,» doordat hij Mijn Heeren van den Gerechte mededeelde, dat het rumoer gedaan en de tumultuanten vertrokken waren.

Ook de gerechtsdienaren grepen weer moed. Een zestienjarige jongen, Jacob Theunisz. alias Mosselman, die nadat alles reeds afgelopen was, eens kwam kijken en driest de torentrap opliep, kreeg een kruk — een der krukken van Annetgen? — op zijn nek en werpt haar naar de dienaars terug. (1)

De Heeren kunnen nu zonder gevaar van den toren afkomen.

De stad bleef dien dag onrustig en 's avonds kregen de schutters bevel wacht te houden.

Zien wij nu wat van de gevangenen was geworden.

Medelijdende omstanders hadden Jan Hendriks al spoedig opgenomen en in het huis van Kors Govertsz. Brouwer gebracht. Na door diens huisvrouw liefderijk te zijn verpleegd werd hij in een »bakermat ende alzo op een berrye» gelegd en met behulp van haar neef Avicenna Jansz. van Delft des avonds naar de waterkant vervoerd en daar in een schuit gelegd. Hoe het verder met hem ging en of hij er het leven heeft afgebracht, is uit de bescheiden niet op te maken.

Omtrent de twee Antwerpenaren en de beide vrouwen zijn de berichten wat uitvoeriger.

De kreupele Annetgen werd door twee mannen op een berrie naar de Rotte gedragen, waar zij Guert Willemsz. vonden die hen met een schuit overzette. Aan

(1) Van Braght, bl. 195.

de overzijde der Rotte stond een wagen gereed waarop de twee Antwerpenaren en Styntgen waren gezeten en waarmee ons viertal naar Capelle werd gereden, om van daar met een schuit naar Dordt te worden gebracht.

Waren de gevangenen dus aan de handen der justitie ontkomen, zij die daaraan hadden geholpen zouden niet ongestraft blijven.

Reeds den volgenden dag — 29 Maart 1558 — werd in de vroedschap besloten, een drietal Heeren naar den Heer van Assendelft, voorzitter van het Hof van Holland te zenden om hem met het gebeurde in kennis te stellen en advies te vragen hoe verder gehandeld moest worden. Met deze opdracht vertrokken Burgemeester Huygens, Adriaen Robberts, Adriaen Tromper en den Pensionaris. Het Hof van Holland schreef daarop nog dien zelfden dag een brief aan den Stadhouder, toen nog Maximiliaan van Bourgondië, Heer van Beveren en van der Vere (1), over het geen te Rotterdam had plaats gehad en zond twee zijner leden, Willem Zeegersz., Heer van Wassenhoven en den Procureur-Generaal Mr. Christiaen de Waert, den volgenden dag naar Rotterdam om den toestand te verkennen.

Spoedig was het gebeurde ook den Koning, die te Brussel vertoefde, ter oore gekomen. Aangezien de Stadhouder ziek was, droeg Filips de behandeling der zaak op aan twee zeer jeugdige edellieden, den Heer van Kruiningen en den Graaf van Bossu. Na in het geheim

(1) Anno 1558 sterf den Heer Maximiliaen van Borgongien, Heer van Beveren en van der Vere, Stadhouder van Hollandt, Zeelant, Vrieslant en Utrecht ende in sijn plaetse is gecomen den Prince van Orangien, Willem van Nassauwen. — Em. van Meteren, *Historie der Nederl. ende haerder Na-bueren Oorlogen ende Geschiedenissen*. (Ed. van 1623). Fol. 20c.

op den avond voor Paschen hier te zijn doorgetrokken lieten deze Heeren den volgenden dag te 's Hage het Hof vergaderen en richtten een schrijven aan den Baljuw met bevel, de poorten en boomen te sluiten en hen die schuldig waren aan het oproer des nachts van hun bed te lichten.

In den Paaschnacht zijn dan ook met behulp van de schutters en in tegenwoordigheid van de Burgemeesters enkele personen waaronder met name Michiel Michielsz. alias Pot in hun woning gevangen genomen.

Den tweeden Paaschdag kwamen Bossu (1) en van Kruiningen met een zestal leden van den Hove te Rotterdam.

Hoewel sommigen der schuldigen zich uit de voeten hadden gemaakt, geraakte toch een betrekkelijk groot aantal in handen der justitie.

Den 21en April werden zij voor de Gecommitteerden van den Hove van Holland gehoord, het vonnis over hen uitgesproken en de straf aan hen voltrokken. Guert Willemsz., die de kreupele Annetgen had helpen wegvoeren, werd onthalsd, zijn hoofd op een staak gezet, zijn lijf op een rad, en zijn goederen verbeurd (2). Claes Adriaens die met steenen geworpen en de stadhuisdeur had helpen openloopen onderging een zelfde lot (3). Avicenna moest zijn menschlievende hulp aan den geworgden Jan Hendriks verleend, boeten met blootshoofds en geknield de justitie om vergeving te bidden en twaalf Karolus gulden te betalen (4). Hetzelfde moesten de beide lijndraaiers Jan Thorisz. en Jan Berkhouts doen wegens het plunderen van den bier-

(1) Deze zelfde Bossu bracht in 1572 zijn bekend bezoek aan Rotterdam, dat zulke bloedige gevolgen had. (2) Hoog, bl. 237. (3) Idem, bl. 238. (4) Idem, bl. 339.

kelder (1). Michiel Pot, die het volk den weg gewezen had naar den toren, werd gegeeseld en nadat zijn goederen verbeurd verklaard waren, verbannen (2).

De zestienjarige Jacob Theunis Mosselman moest om zijn werpen met de kruk aan de Justitie op zijn knieën en met ongedekten hoofde om vergeving vragen. Al de overigen werden tot verbanning veroordeeld.

Dienzelfden dag zond het Hof een missive aan den Koning waarin het verslag deed van zijn werkzaamheden. Onder leiding van Bossu en van Kruiningen waren Zijner Majesteits bevelen stiptelijk uitgevoerd en zonder eenige stoornis de verschillende vonnissen voltrokken. Het Hof had tevens gemeend aan de Rotterdamsche regeering een berisping te moeten toedienen over haar verzuim in het nemen van de noodige voorzorgen bij de executie van 28 Maart en de Heeren hadden daarop plechtig beloofd voor het vervolg te zullen zorgen, dat de poorten gesloten en de schutters onder de wapenen waren. Hadden enkele der schuldigen zich door de vlucht trachten te redden, de Koning kon er zich van verzekerd houden, dat ook deze hun straf niet zouden ontgaan, want het Hof had den Procureur-Generaal van Holland belast bij continuatie te procedeeeren en bovendien hun namen bekend gemaakt aan de officieren in Holland, Gelderland en Vlaanderen om hen zoo mogelijk te vangen.

(1) Hoog, bl. 339. (2) Idem, bl. 239.

BIJLAGE.

Na de wijze, *Ick arm schapken aen gheen groen heyde.*

(Veelderhande Liedekens, Octavsammlung v. J. 1569, Blatt 163).

1. In (1) den Jare vijfthien hondert
en achtenvijfthich claer
Sachmen veel volcx verwondert
te Rotterdam, neemt waer:
Christenen haddens in handen,
God stoort met cracht Caims geslacht,
twelck zijn volck meynt te verbranden.
2. Een Broeder sy voort brachten,
syn oogen waren bedect:
Dit doen sy my met crachten,
heeft hy geseyt perfect.
Tvolck dit hoorde en sagen,
hy was verhuecht, vervult met vruecht,
men hoorde hem seer beclagen.
3. Sy leyden hem na den stake
seer ras, soomen mocht sien.
Syn gebet hy daer sprake
voor den pael op zijn knien,
Met zijn hooft neer gebogen;
tviel haer te lanck, want door bedwanc
worde hy op getogen.
4. Vrymoedich hy hem stelden
aen den pael sonder vrees,
Hoe seer dat sy hem quelden
Gods woort hy haer bewees.
Hy heeft zyn hals wtgesteken:
Heer, ontfangt mijn geest, inden noot meest
riep hy: ick magh niet meer spreken.

(1) Lieder der niederländischen Reformierten aus der Zeit der Verfolgung im 16. Jahrhundert. Herausgegeben von Philipp Wackernagel. Frankfurt a/M. Verlag von Heyder & Zimmer. 1867.

5. Den strick heeft hy gewrongen
om zynen hals seer styf,
Daer na ist hout ontsprongen,
doen hy tooch by zyn lijf.
Den Buel niet langhen beyde,
tstroo greep hy saen, dat sach het volc aen,
dat hy daer tvyer in leyde.
6. Dus geschiede de Offerhande,
maer tginck niet na haer sin:
Die eerste cool niet en brande,
hy worp noch een daer in.
Doen heeft daer een geroepen:
hoe staet ghy soo? hy schuddet stroo,
den joncsten Buel ginck loopen.
7. Want daer wasser tweer dedich,
meester Jan en zijn knecht,
Den ouden stont niet ledich,
al weeck den Jongen slecht:
Hy heeft dat stroo gehouden
voor zijnen mont, met beven hy stont,
daet quam gen brant, hy flouden.
8. Den Baeliu was ontsteken
met toornichevt seer groot,
Dat is daer wel ghebleken,
dae hyse verwees ter doot,
Die Christum vroom beleden
int openbaer, oock ghinck de maer,
dat sy niemant quaet deden.
9. De lieden haer verstoorden,
Sy mochten dat niet sien,
Dat sy den man dus moorden,
daerom worpen sy stien.
Den Buel worde ghetrocken
al in een huys, wt dat ghedruys,
twelck hem was groot ghelocken.

10. Den Baeliu was gheweken
 met de gheheele Wet,
 Dat volck begon te breken
 tgheen dat daer was gheset.
 Maer den man bleef so hanghen:
 men meende bloot, dat hy was doot,
 dat duerde noch seer langhe.
11. Die steenen seer vermeerden,
 daer op die selve tijt
 Een totten pael hem keerde,
 een ander die sprak: snijt!
 Hy heeft zijn hant opgheheven
 en heeft gesneen: hy viel daer heen,
 doen sachmen hem noch leeven.
12. Dat volck oock niet en rusten,
 sy braken int Stadthuys
 En dedent oock met lusten,
 sy dochten om gheen cruys,
 Want sy daer noch seer sochten
 na Christen vier in dit ghetier
 die sy daer noch wtbrochten.
13. Een vrou was quaet te voete,
 sy en mochte oock niet gaen.
 Veel volcx quam haer te ghemoete,
 sy sprackse vriendelijck aen:
 Waroem hebt ghijt bedreven?
 wy waren bereyt voor de Waerheyte
 te sterven, na te leven.
14. Dus zynse wtghecomen,
 houdende haer gheloof.
 Sy beledent als vromen
 voor de Werelt blint en doof:
 Ick wensche haer dat ghesichte
 al dier begheet en hem verneert,
 o Heere, wiltse verlichten.

15. Men hoort nu vele spreken,
maer weet, tis gheen Waerheyt,
Dat wy dat wilden wreken:
o Heer, dat waer ons leyt.
Sy hebbent noyt bevonden,
dat wy dit deen, en worpen steen,
dat noch toe geender stonden.
16. Oordeelt recht altesamen,
hoe dattet is geschiet:
Die Godt vreest, sout hem schamen,
om dattet Godt verbiet.
Maer wy moeten sulcx lyden
om Christus Naem: maect ons bequaem,
o Heer, tot allen tijden.
17. O mensch, wilt u bekeeren,
ghy hebt gehoort, gesien,
Ghy moecht niet excuseren,
tis u betuycht van dien
Met goet, bloet, lijf en leven:
dus vreest den Heer, schout smenschen leer,
wantse u siel vergeven.
18. Oock me, ghy edel Heeren,
ghebruyct recht u verstant,
En doolt niet meer dus seeren,
dat ghy Gods volck verbrant:
Wee ons, sult ghy noch spreken,
o Berch ons dect, wy sient perfect,
in wien wy hebben gesteken!
19. Blyft nu den Heere bevolen,
gheet hem prijs ende eer,
Volcht hem, ghy sult niet dolen,
doet altyt na zyn leer.
Maer ten leyt niet int praten:
tmoet zyn gedaen, oft ten mach niet staen;
hier me wil ick dit laten.
-